

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-35>

УДК 005.342:378

**МОДЕЛІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ
ОФІСУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ЗНАНЬ З СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ЕКОСИСТЕМИ
ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**MODELS OF PARTNERSHIP
OF THE OFFICE OF TECHNOLOGY
AND KNOWLEDGE TRANSFER WITH STAKEHOLDERS
OF THE INNOVATION ENTREPRENEURSHIP ECOSYSTEM**

Малярчук Ольга Георгіївна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7058-537X>

Вострякова Валентина Юріївна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8999-6323>

Maliarchuk Olha, Vostriakova Valentyna

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

У статті обґрунтовано важливість ролі офісу трансферу технологій та знань як платформи для побудови університетської екосистеми підприємництва. Визначено основних стейкхолдерів екосистеми інноваційного підприємництва у контексті партнерської взаємодії з офісом трансферу технологій та знань. Охарактеризовано зміст, цільові орієнтири, моделі та форми партнерської взаємодії зі стейкхолдерами. Запропоновано наступні моделі партнерської взаємодії між офісом трансферу технологій та знань та стейкхолдерами екосистеми інноваційного підприємництва – експертна, управлінська, проектно-орієнтована, інформаційно-комунікаційна та модель різнорівневої співпраці. Ідентифіковано, що на вибір моделі співпраці між офісом трансферу технологій та знань зі стейкхолдерами впливає профіль університету та види наукових досліджень, які проводяться.

Ключові слова: офіси трансферу технологій та знань, моделі та форми партнерської взаємодії, комерціалізація інновацій, партнерство науки та бізнесу, екосистема інноваційного підприємництва.

The article highlights the importance of the role of the technology and knowledge transfer office as a platform for building a university entrepreneurship ecosystem. Supporting technology and know-how transfer should be a strategic imperative for science. This issue can be resolved by developing intermediary entities – knowledge and technology transfer offices. The main goal of the technology and knowledge transfer center is to commercialize and transfer scientific results into new products and services that benefit society. The main stakeholders of the ecosystem of innovative entrepreneurship in the context of partnership with the technology and knowledge transfer office are identified – venture investors, business incubators and accelerators, government, business development agencies and business (small, medium and large enterprises). The content, objectives, models and forms of partnerships with stakeholders are characterized. The partnership interaction between the technology and knowledge transfer office and stakeholders of the ecosystem of innovative entrepreneurship is formed as an organized and purposeful interaction of subjects (the technology and knowledge transfer office on the one hand and external stakeholders of the entrepreneurial ecosystem in relation to the university on the other hand), which is determined by innovation, dynamism and is implemented through models of cooperation on the basis of transparency, coherence and formation of strategic advantages. The following models of partnership interaction between the technology and knowledge transfer office and stakeholders of the innovation entrepreneurship ecosystem are proposed: expert, managerial, project-oriented, communicative, and a model of multi-level cooperation. It has been identified that the choice of a model of cooperation between the technology and knowledge transfer office and stakeholders is influenced by the

kind of the university and the types of research conducted. The implementation of effective partnerships between the technology and knowledge transfer office and stakeholders ensures the development of the ecosystem of innovative entrepreneurship and the university ecosystem of entrepreneurship.

Key words: technology and knowledge transfer offices, models and forms of partnerships, commercialization of innovations, science and business partnerships, ecosystem of innovative entrepreneurship.

Постановка проблеми. Усвідомлення необхідності стимулювання інноваційної підприємницької діяльності останнім часом стало критично важливим завданням для української економіки. У сучасній глобалізованій економіці, заснованій на знаннях, життєво важливим є стимулювання інновацій та розвиток підприємницького мислення в суспільстві, особливо для України в післявоєнний період. Обмін новими технологіями та ноу-хау дозволяє поширювати та комерціалізувати результати наукових досліджень. Ефективна співпраця науки та бізнесу може суттєво вплинути на процес відновлення, відбудови та реконструкції України. Університети (вищі навчальні заклади) як первинне джерело створення нових знань, мають стати каталізатором процесу передачі технологій та знань з академічного середовища до бізнесу. Для ефективної комерціалізації результатів університетських наукових досліджень та побудови університетської екосистеми підприємництва вирішальне значення відіграють центри (офіси) трансферу технологій та знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблематики академічного підприємництва присвячено чимало публікацій. Романовський О. О., Мачуський В. В., К. Вітмен і Д. М. Андерсон досліджують академічне підприємництво як фактор інноваційного розвитку університетів у XXI столітті. Підприємницька роль університетів розкривається у працях дослідників Т. Є. Воронкова, К. Г. Гурова, Х. Ецковіч, Л. Лейдерсдорф. Питання дослідження моделей трансферу технологій, місця та ролі центрів трансферу технологій та знань як «ключових гравців» в процесі комерціалізації результатів наукових досліджень в закладах вищої освіти аналізується у працях таких науковців як Козик В. В., Мрихіна О. Б., Жураковська М.Б., П. М. Цибульова, В. П. Чеботарьова, Зінова В. Г., Суїні Ю.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій, невирішеними залишаються питання особливостей функціонування офісів трансферу технологій та знань в університетах різного профілю та налагодження

партнерства між офісами трансферу технологій та знань із основними учасниками інноваційної екосистеми університету та екосистеми інноваційного підприємництва.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Враховуючи багатогранність предметної сфери дослідження у межах даної статті сфокусуємо увагу на визначення сутності, моделей та форм партнерської взаємодії між офісами трансферу технологій та знань і стейкхолдерами екосистеми інноваційного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значним викликом для сучасних університетів є створення активного підприємницького середовища, де науковці, викладачі та студенти через ефективні механізми інтеграції з бізнес-середовищем, підтримкою розвитку підприємницької культури та побудови університетської екосистеми підприємництва мають можливість розробляти та комерціалізувати нові ідеї. Таким чином виникає потреба у трансформації «знанневих» (knowledge-based) університетів у підприємницькі («університети третього покоління») університети. Підприємницький університет визначається як університет, який має здатність впроваджувати інновації, ідентифікувати та створювати можливості для реалізації підприємницьких ідей, а також формувати навички працювати в команді, брати на себе ризики та реагувати на виклики [1]. Основна увага приділяється "створенню яскравої та стійкої університетської екосистеми для сприяння творчості, інноваціям, лідерству та підприємництву". В основі концепції підприємницького університету є модель «потрійної спіралі», розробленою науковцями Х. Ецковічем та Л. Лейдерсдорфом [2] для пояснення динамічної взаємодії між наукою, бізнесом та урядом. Завдяки ефективному партнерству основних учасників цієї моделі забезпечується розвиток підприємництва, інновацій та економічне зростання економіки, що базується на знаннях. Основна роль підприємницьких університетів передбачає не лише виконання традиційних функцій вищих навчальних закладів (освіта та дослідження), але і трансфер результатів дослідження від науки до

бізнесу з метою їх ефективної комерціалізації. Якщо розглядати підприємницький університет як цілісну концепцію, варто розмежувати три основні рівні його розвитку [1]:

- *індивідуальний рівень* (сформовані підприємницькі компетенції та навички співробітників (науковців, викладачів та студентів);
- *організаційний рівень* (розвиненість інноваційної інфраструктури та процесів в університеті);
- *інституційний рівень* (розвиток підприємницької екосистеми та налагодження партнерської взаємодії з її стейкхолдерами).

На першому (індивідуальному) рівні передбачено формування індивідуальних підприємницьких компетенцій науково-педагогічного персоналу та студентів в університеті через різноманітні тренінг-курси з підприємництва, створення власного бізнесу, проєкти співпраці з бізнесом та ін. Другий рівень розвитку характеризується функціонуванням окремих структурних одиниць (відділів, центрів, департаментів) в межах університету, які сприяють розвитку та реалізації підприємницьких ініціатив. Проте такий процес є фрагментарним, без належного інформаційно-комунікаційного забезпечення та налагодження співпраці. Третій рівень розвитку передбачає формування внутрішньої університетської екосистеми підприємництва та налагодження партнерської взаємодії із зовнішніми стейкхолдерами екосистеми інноваційного підприємництва. Офіси трансферу технологій та знань на третьому рівні розвитку підприємницького університету відіграють роль провайдера інновацій та забезпечують ефективний процес партнерства «науки-бізнесу» в контексті комерціалізації результатів наукових досліджень.

У науковій літературі є певна термінологічна неусталеність категоріального апарату проблематики дослідження. Зокрема, виокремлюють різні типи організацій, які забезпечують процес трансферу технологій такі як офіси (центри) трансферу технологій (Technology Transfer Offices), Центри підтримки технологій та інновацій (Technology and Innovation Support Centers), наукові парки, технологічні інкубатори [3]. Офіси (центри) трансферу технологій (ОТТ) створюються переважно в університетах з метою управління активами інтелектуальної власності (ІВ) та передачі знань і технологій до бізнесу. Основними функціями центрів трансферу технологій є наступні [3; 4; 5]: підтримка комерціалізації результатів наукових досліджень, захист прав інтелектуальної власності (патентування) та про-

цедура ліцензування, оцінка комерційного потенціалу об'єкта комерціалізації, юридична підтримка, створення спін-оф компаній та сприяння співпраці між університетськими дослідниками та ліцензійними компаніями. Цей перелік функцій є досить широкий, проте не включає створення підприємницького середовища, яке буде сприяти реалізації інноваційних підприємницьких ідей завдяки навчанню підприємництва та надання консультативних послуг [6]. Варто зазначити, що поняття комерціалізація та трансфер технологій не є тотожними. Результатом комерціалізації результатів наукових досліджень є генерація доходу (прибутку) від продажу, використання чи впровадження об'єктів ІВ. Трансфер технологій відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [7] «це передача технологій, яка оформляється шляхом укладення між фізичними та юридичними особами договору, яким устанавлюються, змінюються чи припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових». Таким чином, у процесі трансферу технологій не є обов'язковою умовою отримання прибутку учасниками. До некомерційних інструментів трансферу технологій відносять [8] обмін ліцензіями та технічною інформацією на паритетній основі, стажування вчених та фахівців в університетах, доповіді та виступи на міжнародних конференціях, семінарах та симпозиумах та ін.

Трансфер знань є більш широким поняттям та включає формальні та неформальні способи передачі знань (в т.ч. технологій) між сторонами. У контексті нашого дослідження сфокусуємо увагу на офісах (центрах) трансферу технологій та знань (ОТТЗ) як «ключового гравця» в партнерстві «науки-бізнесу». Отже, визначимо основних стейкхолдерів («акторів») підприємницької екосистеми на основі підходу Д. Айзенберга [9] в рамках партнерської взаємодії з офісом (центром) трансферу технологій та знань. До них відносяться венчурні інвестори, бізнес-інкубатори та акселератори, уряд (державні програми розвитку), агенції з розвитку підприємництва. Цей перелік не є вичерпним, але на нашу думку окреслює стратегічні напрямки формування партнерства університету і відповідно офісів трансферу технологій та знань з метою поширення знань та підвищення ефективності комерціалізації результатів наукових досліджень. Розглянемо більш детально характеристики вищевизначених стейкхолдерів.

Венчурні інвестори є одними з ключових партнерів офісів трансферу технологій і знань. Університети виступають місцем генерації наукових розробок та високотехнологічних рішень, завдяки наявній інфраструктурі необхідній для проведення наукових досліджень. Венчурні інвестори (фонди), які зацікавлені насамперед у підривних інноваціях (disruptive innovations) проводять регулярний пошук (scouting) перспективних інноваційних бізнес-ідей у науковому середовищі для венчурного фінансування. Проте варто зазначити, що виникають труднощі у визначенні моделей співпраці та управління такими командами (компаніями).

Ключовими цілями бізнес-інкубації є розвиток екосистеми підприємництва через створення нових робочих місць і, отже, зниження рівня безробіття, сприяння розвитку технологій і процесу комерціалізації інновацій, сприяння розвитку культури підприємництва. У контексті партнерства «науки – бізнесу» роль бізнес-інкубатора полягає у створенні нових можливостей для науковців та студентів розвивати інноваційні ідеї та сприяння розвитку студентського підприємництва. Університетські бізнес-інкубатори, які створюються для підтримки технологічних компаній (наприклад, спін-оф компаній) у підприємницьких університетах можуть надавати такі послуги, як спільне використання офісних приміщень, використання експертизи університету (проведення тренінгів та семінарів) та ресурсів університету (послуг офісів трансферу технологій, лабораторій для експериментальних досліджень, тощо). Бізнес-акселератор доцільно розглядати як програму, яка оснований на когортній (cohort-based) моделі навчання підприємництву з фіксованим терміном через механізми наставництва та програми тренінгів для стартап-команд, яка завершується публічною демонстрацією або демо-днем. Співпраця з офісом трансферу технологій та знань передбачає спільні програми для масштабування та розвитку інноваційних ідей.

Наступним важливим стейкхолдером для співпраці ОТТЗ є уряд. Уряд визначає перелік пріоритетних напрямків для розвитку сфери науки та інновації, надає державне фінансування (грантові програми) для розробки інноваційних продуктів та послуг та інвестує у R&D діяльність та спільні дослідницькі проекти між підприємства та університетами. Таким чином, партнерська взаємодія має досить часто проектно-орієнтований характер.

Агенції з розвитку підприємництва у нашому дослідженні ми узагальнюємо організації як державної форми власності так і приватною. Основними цілями яких є налагодження нетворкінгу між гравцями підприємницької екосистеми як на національному, так і регіональному рівні; просування і побудова локальних брендів підприємництва в регіоні, поширення та обмін знаннями через організацію та проведення різноманітних заходів (зустрічей, презентацій та ін.).

З метою формування напрямків розвитку партнерства між ОТТЗ та основними стейкхолдерами охарактеризуємо зміст їх партнерської взаємодії. Бауючись на загальному визначенні партнерської взаємодії [10], партнерську взаємодію між офісом трансферу технологій та знань і стейкхолдерами екосистеми інноваційного підприємництва ми розуміємо як організовану та цілеспрямовану взаємодію суб'єктів підприємницької екосистеми (офісу трансферу технологій та знань з однієї сторони та зовнішніх стейкхолдерів екосистеми інноваційного підприємництва по відношенню до університету з іншої сторони), що визначається інноваційністю, динамічністю та реалізується через моделі співпраці на засадах транспарентності, узгодженості та формуванні стратегічних переваг. Характеристику партнерської взаємодії офісів трансферу технологій та знань з основними стейкхолдерами наведено в таблиці 1.

На нашу думку, варто виокремлювати декілька моделей партнерської взаємодії ОТТЗ і стейкхолдерів екосистеми інноваційного підприємництва. У співпраці між ОТТЗ і бізнес-інкубаторами та акселераторами доцільно застосовувати експертну модель, що передбачає трансфер знань (експертизи) під час реалізації спільних навчальних програм і забезпечує підвищення підприємницьких компетенцій дослідників та науковців університету. Формат партнерства ОТТЗ і венчурних інвесторів (фондів) передбачає пошук оптимальних моделей управління новоствореними компаніями (спін-оф компаній) або управління командами стартапів. Модель співпраці з урядом (державними фондами) має проєктний характер, яка передбачає участь/реалізацію проєктів за рахунок грантового фінансування. Інформаційно-комунікаційна модель визначає за мету розширення нетворкінгу та промоцію про результати наукових досліджень серед суб'єктів підприємницької екосистеми з метою подальшої їх комерціалізації. Модель партнерської взаємодії

Таблиця 1

Характеристика партнерської взаємодії офісів трансферу технологій та знань (ОТТЗ) з основними стейкхолдерами екосистеми інноваційного підприємництва

Рівні партнерства ОТТЗ з основними стейкхолдерами	Цільові орієнтири співпраці ОТТЗ	Модель партнерської взаємодії	Форми партнерської взаємодії
ОТТЗ – бізнес-інкубатори та акселератори	налагодження співпраці з метою набуття/підвищення підприємницьких компетентностей науковців та студентів	експертна модель	спільні програми навчання з підприємництва, відкриття академічних бізнес-інкубаторів
ОТТЗ – венчурні інвестори	налагодження співпраці з метою залучення венчурного фінансування	управлінська модель	управління фірмами для комерціалізації R&D
ОТТЗ – уряд (державні програми розвитку)	налагодження співпраці з метою формулювання ефективної політики та державної підтримки у сфері трансферу технологій та знань	проєктно-орієнтована	участь у розробці тактичних і стратегічних заходів у сфері трансферу технологій та знань, розробка національних грантових та ін. програм підтримки комерціалізації наукових результатів
ОТТЗ – агенції з розвитку підприємництва	налагодження співпраці з метою побудови нетворкінгу з стейкхолдерами екосистеми інноваційного підприємств	інформаційно-комунікаційна	проведення/участь у промоційних заходах/форумах на регіональному і національному рівнях
ОТТЗ – підприємства	налагодження співпраці з метою трансферу технологій/знань та комерціалізації результатів наукових досліджень від науки до бізнесу	моделі різнорівневої взаємодії	надання послуг бізнесу, проведення спільних науково – дослідних робіт, надання в оренду/користування обладнання/лабораторій для проведення досліджень

Джерело: складено авторами

між ОТТЗ і підприємствами (малими, середніми чи великими підприємства) складно узагальнити, оскільки така взаємодія буде різнорівнева в залежності від багатьох факторів, що потребує подальших наукових досліджень.

На нашу думку, варто визначити важливим фактором, який впливає на модель співпраці і форми партнерської взаємодії між ОТТЗ і бізнесом, профіль університету та вид наукових досліджень, які проводяться (фундаментальні, прикладні чи пошукові науково-дослідні роботи). Згідно із ст. 28 Закону України «Про вищу освіту» [11] виділяють багатофункціональні університети (класичні університети, які здійснюють підготовку фахівців за різними галузями) і профільні університети (підготовка у межах певного профілю, за кіль-

кома напрямками). В залежності від профілю університету, ОТТЗ може фокусувати значну увагу на захисті прав інтелектуальної власності, процедурі ліцензування та оцінці комерційного потенціалу (багатофункціональні університети) або ж на співпраці з стейкхолдерами підприємницької екосистеми та розвитку підприємницького середовища для реалізації інноваційних ідей (профільні університети, наприклад, економічні, педагогічні чи мистецькі університети).

Висновки. Проведене дослідження дозволило узагальнити роль офісів трансферу технологій та знань як ключового гравця в університетській підприємницькій екосистемі. Зокрема, визначено основних стейкхолдерів екосистеми інноваційного підприємництва в

контексті партнерства «науки-бізнесу» для ефективної співпраці з офісом трансферу технологій та знань: бізнес-інкубатори та акселератори, венчурні інвестори, уряд (державні фонди), агенції з розвитку підприємництва та бізнес(підприємства). Партнерська взаємодія з зазначеними стейкхолдерами дозволяє підвищити ефективність процесу трансферу технологій та знань, і відповідно комерціалі-

зувати результати наукових досліджень, що позитивно вплине інноваційний розвиток в Україні. Подальші розвідки у даному напрямку передбачають дослідження партнерської взаємодії між стейкхолдерами у контексті взаємовпливу учасників, розробці механізмів взаємоузгодження цільових орієнтирів співпраці та удосконалення моделей партнерської взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Guerrero-Cano, M., Urbano, D. The development of an entrepreneurial university. *The Journal of Technology Transfer*. 2012. № 37(1). P. 43–74
- Etzkowitz, H. and Leydesdorff, L. The Triple Helix as a model for innovation studies, Oxford University Press, *Science and Public Policy*, Volume 25 (1998), Issue 3 (June). P. 195–203.
- Technology transfer organisations. WIPO: веб-сайт. URL: <https://www.wipo.int/technology-transfer/en/organizations.html> (дата звернення: 04.03.2024).
- Романовський О. О. Академічне підприємництво як чинник інноваційного розвитку сфери вищої освіти і науки України. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Серія : Економічні науки. 2015. № 4. С. 37–51.
- Центри трансферу технологій: еволюція моделей, світовий досвід, шляхи розвитку в Україні : монографія / В. В. Козик, О. Б. Мрихіна, М. Б. Жураковська. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 128 с.
- Spithoven A., Clarysse B., Knockaert M. Building absorptive capacity to organise inbound open innovation in traditional industries. *Technovation*. Volume 31. Issue 1. 2011. P. 10–21. ISSN 0166-4972
- Про державне регулювання у сфері трансферу технологій: Закон України від 16 жовтня 2020 р. № 143_V / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 04.03.2024).
- Родіонова І. В. Основні форми та етапи здійснення трансфера технологій промислових підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 3(15). С. 59–63.
- Isenberg, D. The entrepreneurship ecosystem strategy as a new paradigm for economy policy: principles for cultivating entrepreneurship. Babson Entrepreneurship Ecosystem Project, Babson College. 2011. Babson Park: MA.
- Сімсіт І. І. Сутнісні ознаки феномену партнерських взаємин. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2019. № 6 (329), жовтень. Ч. 1. С. 171–179.
- Про вищу освіту: Закон України від 27 грудня 2023 р. №1556_VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 04.03.2024).

REFERENCES:

- Guerrero-Cano, M., Urbano, D (2012) The development of an entrepreneurial university. *The Journal of Technology Transfer*, no. 37(1), pp. 43–74.
- Etzkowitz, H. and Leydesdorff, L. (1998) “The Triple Helix as a model for innovation studies”, Oxford University Press, *Science and Public Policy*. Volume 25. Issue 3 (June). P. 195–203.
- Technology transfer organisations. WIPO: web-site. Available at: <https://www.wipo.int/technology-transfer/en/organizations.html> (accessed March 4, 2024)
- Romanovskyi O. O. (2015) Akademichne pidpriemnytstvo yak chynnyk innovatsiinoho rozvytku sfery vyshchoi osvity i nauky Ukrainy [Academic entrepreneurship as a factor of innovative development of higher education and science in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzainu – Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Seriya : Ekonomichni nauky*. № 4. P. 37–51.
- Tsentry transferu tekhnolohii: evoliutsiia modelei, svitovi dosvid, shliakhy rozvytku v Ukraini [Technology transfer centre: evolution of models, world experience, direction of development in Ukraine] monohrafiia / V. V. Kozyk, O. B. Mrykhina, M. B. Zhurakovska. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kondor», 2021. 128 p. (in Ukrainian)
- Spithoven A., Clarysse B., Knockaert M. Building absorptive capacity to organise inbound open innovation in traditional industries. *Technovation*. Volume 31. Issue 1. 2011. P. 10–21. ISSN 0166-4972
- Pro derzhavne rehuliuвання u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 16 zhovtnia 2020 r. № 143_V / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (accessed March 4, 2024)

8. Rodionova I. V. (2012) Osnovni formy ta etapy zdiisnennia transfera tekhnolohii promyslovykh pidpriemstv [Main forms and stages of technology transfer of enterprises implementation]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, no. 3(15), pp. 59–63.
9. Isenberg, D. (2011) The entrepreneurship ecosystem strategy as a new paradigm for economy policy: principles for cultivating entrepreneurship. Babson Entrepreneurship Ecosystem Project, Babson College, Babson Park: MA.
10. Simsit I. I. (2019) Sutnisni oznaky fenomenu partnerskykh vzaiemyn [Essential features of the phenomenon of partnerships]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedagogichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University: Pedagogical Sciences*. № 6 (329), zhovten. Ch. 1. P. 171–179.
11. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 27 grudnia 2023 r. № 1556_VII / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (accessed March 4, 2024)